

Клініко–морфологічна діагностика стравоходу Барретта

О. Г. Курик^{1,2}, М. Ю. Коломоець¹, В. О. Яковенко^{1,2,3}, Т. В. Терещенко², Р. П. Ткаченко¹

¹Науково–практичний центр профілактичної та клінічної медицини Державного управління справами, м. Київ,

²Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, м. Київ,

³Медичний центр «Універсальна клініка «Оберіг», м. Київ

Clinic–morphological diagnosis of Barrett's esophagus

O. G. Kuryk^{1,2}, M. Yu. Kolomoiets¹, V. O. Yakovenko^{1,2,3}, T. V. Tereshchenko², R. P. Tkachenko¹

¹Scientific–Practical Centre of Prophylactic and Clinical Medicine, Kyiv,

²Bogomolets National Medical University, Kyiv,

³Medical Centre «University Clinic «Oberig», Kyiv

Реферат

Мета. Визначення ефективності морфологічної діагностики стравоходу Барретта (СБ).

Матеріали і методи. Проаналізовано діагностику СБ за результатами скринінгового ендоскопічного дослідження з біопсією і морфологічною верифікацією у 2014 – 2016 рр. на базі Медичного центру «Універсальна клініка «Оберіг», м. Київ.

Результати. СБ діагностовано у 841 (36,8%) хворого (95% довірчого інтервалу (ДІ) 36,02 – 39,76) серед 2405 хворих, яким проведено езофагогастроуденоскопію (ЕФГДС). Гістологічно кардіальна метаплазія виявлена у 48 (5,71%) пацієнтів, фундальна – у 136 (16,19%), спеціалізована кишкова – у 625 (72,28%), змішана – у 32 (3,81%) пацієнтів. Дисплазію високого і низького ступеня діагностовано у 32 (3,81%) пацієнтів (95% ДІ 2,04 – 4,62), а саме: у 24 (75,0%) – низького, у 8 (25,0%) – високого. Аденокарцинома виявлена у 4 (0,47%) пацієнтів (95% ДІ 0,20 – 1,36).

Висновки. Морфологічний висновок є основним й об'єктивним критерієм верифікації СБ, що важливо для вибору тактики лікування і певною мірою допомагає у визначенні прогнозу захворювання.

Ключові слова: стравохід Барретта; метаплазія; дисплазія; аденокарцинома; морфологічна верифікація.

Abstract

Objective. Determination of efficacy of morphological diagnosis of the Barrett's esophagus (BE).

Materials and methods. Diagnosis of BE in accordance to data obtained during screening endoscopic investigation with biopsy and morphological verification in 2014 – 2016 yrs, basing on Medical Centre «University Clinic «Oberig», Kyiv, was analyzed.

Results. BE was diagnosed in 841 (36.8%) patients (95% of confidence interval (CI) 36.02 – 39.76) among 2405 patients, in whom esophagogastroscopy was conducted. Histologically cardiac metaplasia was revealed in 48 (5.71%) patients, fundic – in 136 (16.19%), intestinal specialized – in 625 (72.28%), and the mixed – in 32 (3.81%) patients. Dysplasia of high and low grades was diagnosed in 32 (3.81%) (95% CI 2.04 – 4.62), including: in 24 (75.0%) – low, and in 8 (25.0%) – high. Adenocarcinoma was revealed in 4 (0.47%) patients (95% CI 0.20 – 1.36).

Conclusion. Morphological verdict constitutes the main and objective criterion for the BE verification, what is important for selection of the treatment tactics and certainly help to determine the disease prognosis.

Keywords: Barrett's esophagus; metaplasia; dysplasia; adenocarcinoma; morphological verification.

Стравохід Барретта (СБ) як прояв і ускладнення гастро-езофагеальної рефлюксної хвороби є однією з найбільш актуальних проблем сучасної гастроентерології. СБ характеризується метаплазією плаского епітелію стравоходу в циліндричний (шлунковий або кишковий) з можливим подальшим неопластичним прогресуванням і розвитком аденокарциноми стравоходу. Статистичний ризик виникнення аденокарциноми стравоходу у разі циліндроклітинної кишкової метаплазії становить 0,2 – 0,8% у рік, а ризик малігнізації за наявності в сегменті СБ дисплазії зростає від 0,9 до 7% у рік [1, 2].

Із сучасних позицій розвиток альтерації і метаплазії плаского епітелію як основних проявів СБ пов'язують з дією жовчних кислот, які при рН від 3 до 6 перебувають в іонізованому стані і здатні проникати крізь мембрану епітеліальних клітин та чинити токсичну дію на органи. Також вважають, що однією з причин виникнення дуоденогастроєзофагеального рефлюксу, а в подаль-

шому і дисплазії в метаплазованому епітелії стравоходу є *Helicobacter pylori* [3].

Механізми виникнення та прогресування інтраепітеліальної неоплазії і розвитку аденокарциноми при циліндроклітинній метаплазії слизової оболонки (СО) стравоходу остаточно не з'ясовані. Важливу роль в канцерогенезі можуть відігравати геномні мутації синтезу регуляторних білків стовбуровими епітеліальними клітинами і імуніцитами (циклооксигенази–2, регулятора апоптозу Bcl–2, фактора транскрипції p53, інгібіторів проліферації P16, P27, цикліну D1, епідермального фактора росту ERBB2, E–кадгеріна/катенина, пухлинних супресорів Rb, APC, DCC, VHL тощо), що призводять до порушення процесів апоптозу і проліферації [4, 5].

Основним методом діагностики СБ є ендоскопічне дослідження – фібровідеоезофагогастроскопія у білому світлі, вузькосмутовому спектрі (NBI), із збільшенням, хромо-ендоскопія з обов'язковою прицільною політопною бі-

опсією [6]. Із впровадженням нових ендоскопічних технологій зросла ефективність діагностики СБ. Ендоскопічне дослідження у білому світлі може бути доповнене хромоскопією з використанням таких барвників, як розчин Люголя, метиленового синього, оцтової кислоти, індигокармін, генціан–віолет [7]. Розчин Люголя використовують для уточнення меж регенерації епітелію у пацієнтів із СБ. Розчин метиленового синього активно поглинають тканини тонко– і товстокишкового епітелію, а плоский епітелій стравоходу і залозистий шлунковий не забарвлюються. Ділянки епітелію з дисплазією або неоплазією мають більш світле забарвлення на синьому фоні кишкової метаплазії. Розчин оцтової кислоти підсилює структуру поверхні СО. Внаслідок контакту з оцтовою кислотою виникає зворотна денатурація білків СО, яка набухає, ділянки метаплазії стають більш контурними. Індигокармін затікає у проміжки між клітинами (в ямки), що робить більш чіткою СО [7].

Ендоскопія з високим збільшенням та у вузькосмуговому спектрі дає змогу з високою вірогідністю визначити тип метаплазії на основі аналізу тонких деталей СО і судинного малюнка слизової і підслизової оболонок стравоходу [6, 7].

Основним й об'єктивним критерієм верифікації СБ є морфологічний висновок після вивчення біоптатів СО дистального відділу стравоходу, взятих під час ендоскопічного дослідження. При цьому слід враховувати, що прогностичне значення має не лише факт метаплазії СО стравоходу, а й поширеність цих змін [8].

Було встановлено, що вірогідність розвитку диспластичних порушень і малігнізації прогресивно зростає із збільшенням сумарної площі зони метаплазії, тобто необхідно оцінювати зміни епітелію не лише у вертикальному, а й у поперечному (циркулярному) напрямку згідно з класифікацією С&М (Прага, 2004) [9], в якій враховано два критерії: С – довжина (вертикальна) кругового сегмента метаплазії (см) і М – довжина максимального вертикального сегмента метаплазії (см).

Діагностика СБ потребує систематичної біопсії зміненої СО для підтвердження метаплазії і дисплазії. Матеріал необхідно забирати прицільно з усіх підозрілих на метаплазію ділянок і чотирьох квадрантів стінки стравоходу через кожні 2 см вздовж усього сегмента метаплазії [9]. Перед контрольною біопсією пацієнту із СБ слід провести протизапальну терапію, оскільки гостре запалення може спричинити клітинну атіпію і можливість морфологічної помилки [8].

За гістологічною класифікацією виділяють три типи епітелію, що може заміщувати плоский епітелій стравоходу: I – кардіальний, що має фовеолярну поверхню з наявністю муцинпродукуючих клітин; II – фундальний, при якому, окрім муцинпродукуючих клітин, наявні специфічні головні й обкладочні клітини; III – циліндроклітинний, коли муцинпродукуючі клітини утворюють ворсинчасті складки з включенням келихоподібних клітин: спеціалізована стовпчаста кишкова метаплазія. Останній тип найбільш схильний до малігнізації [10].

Мета дослідження: визначення ефективності морфологічної діагностики СБ.

Матеріали і методи дослідження

На базі НПЦ ПКМ ДУС і Медичного центру «Універсальна клініка «Оберіг» у 2014 – 2016 рр. проведено 2405 скринінгових ЕФГДС гастроскопами Olympus Q160–Z, Olympus EVIS EXERA II, NBI із збільшенням 115. Матеріал забирали згідно з прийнятими протоколами, а саме: прицільно з усіх підозрілих на метаплазію ділянок і чотирьох квадрантів стінки стравоходу через кожні 2 см вздовж усього сегмента метаплазії. Біоптати з кожної зони, промарковані окремо, фіксували у 10% розчині нейтрального формаліну. Далі матеріал проводили згідно із загальноприйнятими методиками. Гістологічні препарати зафарбовували гематоксиліном і еозином. Використовували мікроскоп Axioskop 40 з фотокамерою Axio Cam MRc5 (Karl Zeiss).

Результати

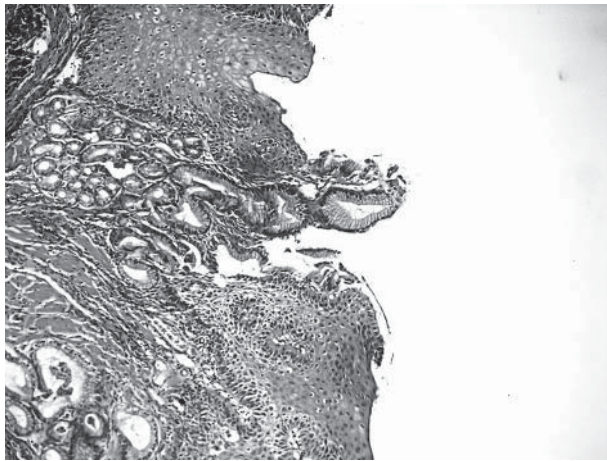
СБ діагностовано у 841 (36,8%) пацієнта (95% ДІ 36,02 – 39,76) серед 2405 (100%) пацієнтів, яким провели ЕФГДС. Під час відеоезофагогастроскопії з функцією покращеної візуалізації та цифровою хромоскопією спостерігали п'ять типів ендоскопічної картини СО нижньої третини стравоходу при СБ: 1–й – круглі ямки, регулярна мікроваскуляризація; 2–й – овальні ямки, регулярна мікроваскуляризація; 3–й – ворсинчасті/зморшкуваті (мозкоподібні) ямки, регулярна мікроваскуляризація; 4–й – без ямок, регулярна мікроваскуляризація; 5–й – зруйновані ямки, нерегулярна мікроваскуляризація. Перший тип відповідає фундальному типу епітелію за даними гістологічного дослідження, 2–й – кардіальному, 3–й – спеціалізованій кишковій метаплазії, 4–й та 5–й типи – дисплазії епітелію дистальної частини стравоходу.

Гістологічно кардіальна метаплазія виявлена у 48 (5,71%) пацієнтів з 841, фундальна – у 136 (16,19%) (рис. 1); спеціалізована кишкова – у 625 (72,28%) (рис. 2); змішана – у 32 (3,81%). У 32 (3,81%) пацієнтів встановлено діагноз дисплазії високого і низького ступеня (95% ДІ 2,04 – 4,62), а саме: у 24 (75,0%) – низького (рис. 3), у 8 (25,0%) – високого. Аденокарцинома на фоні СБ (рис. 4) виявлена у 3 (0,4%) пацієнтів (95% ДІ 0,20 – 1,36).

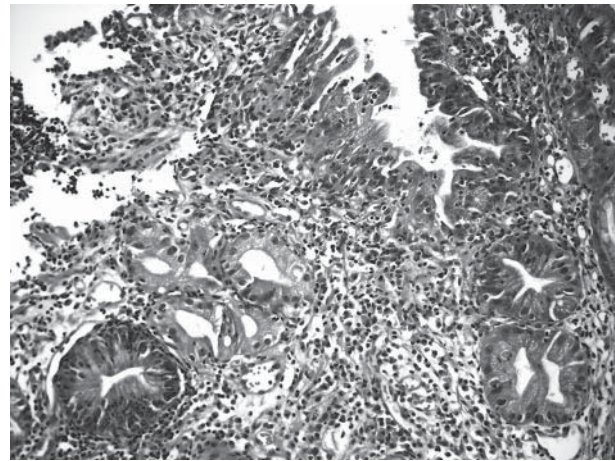
Обговорення

Донедавна перші два типи шлункової метаплазії не вважали передраковими станами і не включали таких хворих у групи спостереження. Лише кишковий тип метаплазії (спеціалізований циліндричний епітелій) було віднесено до облігатних передракових станів. Однак в останні роки в літературі з'явилися повідомлення, що перші два типи метаплазії епітелію стравоходу є перехідною фазою до спеціалізованого циліндричного епітелію, а в подальшому – до дисплазії і аденокарциноми стравоходу [11].

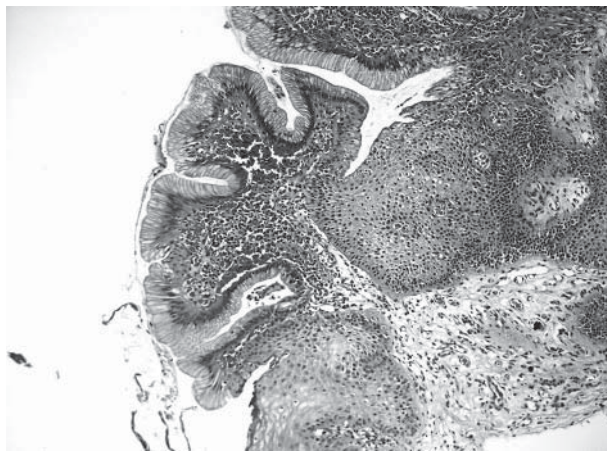
Дисплазія циліндричного епітелію стравоходу низького ступеня характеризується папілярними виростами СО з подовженими ямками, вираженою проліферацією клітин камбіального шару. На світловому рівні визначають слабку атіпію епітелію: гіперхроматоз ядер і збільшення ядерно–цитоплазматичного співвідношення. Ядра мають вигляд витягнутих, поляризованих, розташованих базально. Мітотична активність слабка або помірна. Водночас за-

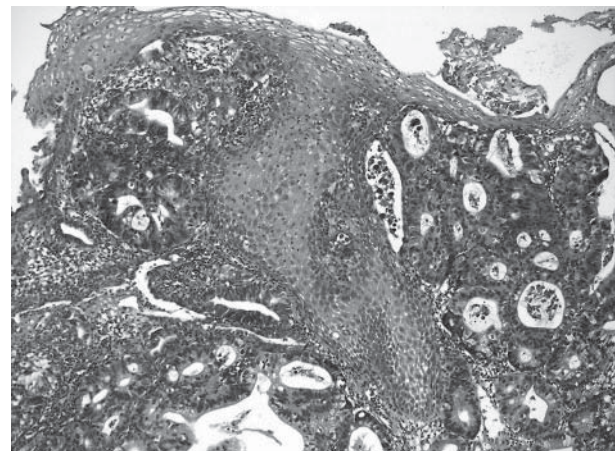
Рис. 1. Мікрофото.
Фундальний тип метаблазії епітелію стравоходу.
Забарвлення гематоксиліном та еозином. Зб. ×100.

Рис. 3. Мікрофото.
Стравохід Барретта:
кишкова метаблазія з дисплазією низького ступеня.
Забарвлення гематоксиліном та еозином. Зб. ×200.

Рис. 2. Мікрофото.
Спеціалізована стовпчаста кишкова
метаблазія епітелію стравоходу.
Забарвлення гематоксиліном та еозином. Зб. ×100.

Рис. 4. Мікрофото.
Аденокарцинома на фоні стравоходу Барретта.
Забарвлення гематоксиліном та еозином. Зб. ×100.

гальна архітектоніка епітелію не порушена. Багаторядного розташування клітин практично немає.

Для дисплазії високого ступеня характерні більш виражені ознаки клітинної атипії: анізокаріоз, гіперхроматоз ядер, різке збільшення ядерно-цитоплазматичного співвідношення, висока мітотична активність з фігурами патологічних мітозів [12].

Інтраепітеліальна карцинома відрізняється від неоплазії високого ступеня інвазією за межі базальної мембрани у власну пластинку СО. Визначення відмінностей між цими стадіями канцерогенезу на світловому рівні становить значні труднощі [12].

На сьогодні загальноприйнятим стандартом лікування циліндроклітинної метаблазії є терапія інгібіторами протонної помпи [13]. Однак пригнічення секреції соляної кислоти не виключає повністю біологічної активності ферментів шлункового, панкреатичного і дуоденального походження, а також солей жовчних кислот, що відіграють важливу роль в ініціації і прогресуванні неопластического процесу.

Для лікування СБ з інтраепітеліальною неоплазією низького ступеня застосовують аргоноплазмову коагуляцію,

кріодеструкцію, фотодинамічну терапію, лазерну мультиполярну електротермічну і радіочастотну абляцію [14].

Загальним недоліком усіх методик абляції є неможливість отримання матеріалу для морфологічного дослідження, щоб переконатись, є чи немає інвазії глибших шарів стравоходу. Дана обставина є важливою, оскільки без оцінки морфологічних змін неможливо встановити ризик подальшого прогресування інвазивної неоплазії.

Для лікування неоплазії високого ступеня і інтраепітеліальної аденокарциноми стравоходу застосовують резекцію СО (EMR, EMR-C), дисекцію новоутворення в підслизовому шарі (ESD) [15]. Перевагою ендоскопічних мініінвазивних технологій у порівнянні з абляцією є можливість отримати повноцінний матеріал для морфологічного дослідження, оцінити радикальність оперативного втручання.

Висновки

1. Морфологічний висновок є основним й об'єктивним критерієм верифікації СБ, що важливо для вибору тактики лікування і певною мірою допомагає у визначенні прогнозу захворювання.

2. Формування СБ як стійкого патологічного стану є наслідком взаємодії складного комплексу органічних і функціональних факторів, яка з позицій нинішньої медичної науки не завжди підлягає аналізу, що не дає змоги прогнозувати і коректувати ризик трансформації метаплазованого стравохідного епітелію в аденокарциному, а отже, є потреба подальшого вивчення.

References

1. Bhat S, Coleman HG, Yousef F, Johnston BT, McManus DT, Gavin AT, Murray LJ. Risk of malignant progression in Barrett's esophagus patients: results from a large population-based study. *J Natl Cancer Inst* 2011;103:1049–57. doi: 10.1093/jnci/djr203.
2. Hvid-Jensen F, Pedersen L, Drewes AM, Sørensen HT, Funch-Jensen P. Incidence of adenocarcinoma among patients with Barrett's esophagus. *N Engl J Med*. 2011;365:1375–83. doi: 10.1056/NEJMoa110304.
3. Quante M, Bhagat G, Abrams JA, Marache F, Good P, Lee MD, et al. Bile acid and inflammation activate gastric cardia stem cells in a mouse model of Barrett-like metaplasia. *Cancer Cell*. 2012; 21:36–51. doi: 10.1016/j.ccr.2011.12.004.
4. Spechler SJ. Barrett esophagus and risk of esophageal cancer: a clinical review. *JAMA* 2013;310:627–36. doi: 10.1001/jama.2013.226450.
5. Watanabe N, Shimizu M, Kochi T, Shirakami Y, Tanaka T. Esophageal carcinogenesis. *Op J Pathol*. 2014;4:151–170. doi: 10.4236/ojpathology.2014.44021.
6. Boerwinkel DF, Swager AF, Curvers WL, Bergman JJ. The clinical consequences of advanced imaging techniques in Barrett's esophagus. *Gastroenterology* 2014;146:622–9. doi: 10.1007/978-3-319-41388-4_5.
7. Yakovenko VO, Kuryk OG. Stravohid Barretta. *Ukrainskiy zhurnal maloinvazyvnoi i endoscopichnoi chirurgii*. 2012;16(3):17–22. [in Ukrainian].
8. Fitzgerald RC, di Pietro M, Ragunath K, Fitzgerald RC, di Pietro M, Ragunath K, et al. British Society of Gastroenterology guidelines on the diagnosis and management of Barrett's oesophagus. *Gut* 2014;63:7–42. doi: 10.1136/gutjnl-2013-305372.
9. Sharma P, Dent J, Armstrong D, Bergman JJ, Gossner L, Hoshihara Y. The development and validation of an endoscopic grading system for Barrett's esophagus: the Prague C & M criteria. *Gastroenterology*. 2006;131:1392–9. doi:10.1053/j.gastro.2006.08.032.
10. Chandrasoma PT. Histologic definition of gastro-esophageal reflux disease. *Curr Opin Gastroenterol*. 2013;29:460–7. doi: 10.1097/MOG.0b013e32836228fa.
11. Burke ZD, Tosh D. Barrett's metaplasia as a paradigm for understanding the development of cancer. *Curr Opin Genet Dev*. 2012;22:494–9. doi: 10.1016/j.gde.2012.08.001.
12. Wani S, Falk GW, Post J, Yerian L, Hall M, Wang A. Risk factors for progression of low-grade dysplasia in patients with Barrett's esophagus. *Gastroenterology*. 2011;141:1179–86. doi: https://doi.org/10.1053/j.gastro.2011.06.055.
13. Kastelein F, Spaander MC, Steyerberg EW, Biermann K, Valkhoff VE, Kuipers EJ, Bruno MJ. Proton pump inhibitors reduce the risk of neoplastic progression in patients with Barrett's esophagus. *Clin Gastroenterol Hepatol*. 2013;11:382–8. doi: 10.1016/j.cgh.2012.11.014.
14. Phoa KN, van Vilsteren FG, Weusten BL, Bisschops R, Schoon EJ, Ragunath K. Radiofrequency ablation vs endoscopic surveillance for patients with Barrett esophagus and low-grade dysplasia: a randomized clinical trial. *JAMA*. 2014; 311:1209–17. doi: 10.1001/jama.2014.2511.
15. Spechler SJ, Sharma P, Souza RF, Inadomi JM, Shaheen NJ. American Gastroenterological Association technical review on the management of Barrett's esophagus. *Gastroenterology*. 2011;140(3):18–52. doi: 10.1053/j.gastro.2011.01.031.